

GUSABA UMUGENI

Gusaba umugeni ni umuhango w'ubukwe wakurikiraga umuhango wo gufata irembo ukabera iwabo w'umukobwa. Mu muco w'Abanyarwanda, umuryango w'umuhungu ni wo ujya gusaba umugeni mu muryango w'umukobwa kuko mu Rwanda, umuryango, ubwoko n'igisekuru bishingira ku mugabo.

Umuhango wo gusaba wabanzaga gutegurwa bihagije, bategura ibizakoreshwa byose ndetse bakabanza no kuwuraguriza. Inzuzi zakwera bakabona koherereza intumwa ku muryango bazajya gusabamo umugeni. Batumaga umuranga (akenshi na we babanzaga kumuraguriza ngo barebe niba nta miziro afite) akajya kubaza igihe umuryango w'umusore wazabaturira inzoga zo kubasaba umugeni. Imiryango yakwemeranya umunsi, igatangira kwitegura hanyuma ikamenyesha inshuti n'abavandimwe.

A. Umukwe mukuru

Umukuru w'umuryango akenshi ni we wabaga umukwe mukuru yaba atabishoboye, umuryango ugatoranya undi ubikwiye. Umukwe mukuru yagombaga kuba ari umuntu uzwiho ubuhanga mu kuvuga imisango, avugisha ukuri, azi gutega amatwi, yubashywe muri ako gace kandi yiyubaha, atarangwa n'imyitwarire mibi. Umuryango kandi wahitagamo abagabo bakuze bo kumwunganira, bagashaka abasore bagenda bikoreye ibinyobwa n'inkumi zabaga ziteruye ibiseke birimo imyaka. Hateganywaga ababyeyi, bashiki b'umuhungu, ba nyirasenge n'abandi bagore bo mu muryango cyangwa inshuti kugira ngo bazatange impundu mu gihe bazaba bemerewe umugeni [Ndekezi S.,1984, p. 23].

B. Ibintu bajyanaga gusabisha umugeni

Mu muhango wo gusaba umugeni, bajyanaga inzoga zirimo amarwa, inzagwa ariko ahenshi mu Gihugu amarwa cyangwa inturire ni zo zabaga inzoga nkuru umukwe mukuru yavugiragaho ijambo. Bajyanaga kandi isuka yitwa "*Cyozi cyogera inka*", bakanajyana ikibindi k'isugi (kidahongotse). Iyo ikibindi cyabaga gihongotse byagaragazaga ko umuryango w'umusore hari inenge bazi ku mukobwa usabwa cyangwa ku muryango we. icyo kibindi kandi cyagumaga iwabo w'umukobwa bakagifata neza, nticyasohokaga kuko batinyaga ko cyameneka. Iyo cyamenekaga, bavugaga ko

umukobwa usabwa ashobora gupfa cyangwa akazabyara apfusha. N'iyi ubukwe bwapfaga icyo kibindi cyagumaga iwabo w'umukobwa [Nzajyibwami E., 2015, p.16].

Ubwinshi bw'inzoga bwaterwaga n'akarere nko mu Burera, Buhoma, Bushiru, Bugoyi na Kanage bajyanaga inzoga nyishi cyane kubera ko heraga amasaka hakaba n'urutoki rwinshi. Bitewe n'akarere nanone hari ubwo mu byo bitwazaga bagiye gusaba bashyiragamo ibiseke ndetse n'inkangara zirimo imyaka y'aho baturutse [Ndekezi S., 1984, p. 26].

Abagiye gusaba, iyo babaga bageze hafi y'aho bagiye gusaba barabanzaga bagatura ibyo bajyanye, bakitunganya, abasore baje bikoreye inzoga n'ibindi bijyanye n'umuhango wo gusaba bakabanza bakihanagura ibyuya, bakisukura kugira ngo aho bagiye bataza kubabona inenge. Batumaga umuranga kubavunyishiriza maze bagategereza ko babakira.

Mu Rwanda, uburyo binjiraga byabaga bitandukanye hakurikijwe imico y'akarere bagiye gusabamo. Nko mu Kinyaga, umukwe mukuru ni we wabanzaga imbere, akinjira ashagawe n'abagabo batoranyijwe baza kumwunganira. Abakwe bagendaga bakurikirana uko bagenda barushanwa icyubahiro mu muryango, hakaza guheruka abikoreye inzoga. Mu tundi duce tw'igihugu, imbere habanzaga abikoreye inzoga n'andi maturo hagakurikiraho abandi bose bashorewe n'umukwe mukuru.

C. Imisango yo gusaba

Ikiganiro umukwe mukuru agirana n'umusangwa mukuru ni cyo kitwa imisango; ikaba yari igamije gutuma imiryango bahagarariye mu mihango y'ubukwe imenyana kandi igasabana kurushaho [Kashamura A., 1973, p. 93].

Iyo umukwe mukuru yabaga amaze kwicara no kuzimanirwa, umusangwa mukuru yamuhaga ijamba maze na we akavuga ikimugenza. Imisango yo gusaba mu Gihugu hose yakorwaga kimwe. Mu misango y'ubukwe, umuryango w'umukobwa wabanzaga kurushya uw'umuhungu bashakisha impamvu z'urwiyenzo n'amananza bigamije kureba uburyo umuryango w'umuhungu ubyigobotoramo n'uko abagize uwo muryango barwanirana ishyamba maze umuryango usabwa ukamenya ko n'umwana wabo bagiye kubashyingira bazashobora kumurwanira ishyamba bibaye ngombwa. Ikindi kandi byari bigamije ni ukureba niba abaje gusaba ari intore, batari ibifura cyangwa abanyamusozi.

Icyakora hari igihe byashobokaga ko abantu baza bagasaba bakabima umugeni. Nk'igihe umukwe mukuru yitwaraga nabi, akaba igifura arakazwa n'ubusa cyangwa agasuzugura abasangwa [p. 94].

Iyo byagendaga neza, nta nenge umuryango w'umukobwa usanganye uw'umusore, umusangwa mukuru, mu izina ry'umuryango w'umukobwa, yabemereraga umugeni maze ababyeyi baherekeje umukwe mukuru bakavuzza impundu. Umukwe mukuru yahagurukaga, akivuga ndetse akanakura ubwatsi atanga inzoga.

Nyuma y'ibyo, umusangwa mukuru yarongeraga agafata ijamba akabwira umuryango w'umusore ko babemereye umugeni ariko ko atabahaye inkwano ndetse akanongeraho ko umukobwa wabo ari "*Mutumwinka*" cyangwa ko ari "*Mukobwajana*". Ubwo akaba arabakosheje [Kayigana C., 1979, p. 24].

Iyo umuryango w'umusore wabaga waje witeguye guhita utanga inkwano, imisango yarakomezaga ariko iyo wabaga waje utiteguye imiryango yaganiraga ku nkwano maze bamara kuyumvikanaho umukwe mukuru agasezera. Umusangwa mukuru mu kumusezerera yamuhaga itabi n'inzoga by'impamba hanyuma we n'abamuherekeje bakabasubiza inkoni zabo bagataha. Mbere y'uko bagenda, umusangwa mukuru yabahaga indi nzoga batagomba gukoraho yashyikirizwaga se w'umuhungu (iyo yabaga atashoboye kuza) cyangwa umukuru w'umuryango nk'ikimenyetso cy'uko bageze iwabo w'umukobwa kandi ko bakiriwe neza [p. 25].

Mu turere twa Burera, Bugoyi, Bigogwe, Bukonya, Kanage n'u Bushiru, guhera umunsi babemereyeho umugeni kugeza igihe bazazira gukwa, umuryango w'umusore watangiraga kujya utura inzoga n'imfukire (inkangara n'uduseke turimo imyaka) umuryango w'umukobwa nka rimwe mu kwezi. Muri utwo turere kandi, hari igihe uko gutura kwa sebwake byafataga igihe kirekire kirenze n'umwaka.